

JAK ČTOU ČESKÉ DĚTI?

STRUČNÁ ZPRÁVA O VÝSLEDČÍCH ANALÝZY

Gabal, Analysis & Consulting

Na baště sv. Jiří 9, Praha 6
tel. (+420) 233 320 707, fax 224 316 632
www.gac.cz; e-mail: gac@gac.ok.cz

ZPRACOVATEL

Investorská inženýrská a.s.

Gorkého 658/15, Liberec 1
tel. (+420) 485 253 333, fax 485 253 344
www.iias.cz, email: ii@iias.cz

FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Úvodní informace o výzkumu

Analýza dětského čtenářství vznikla za spolupráce firem Investorská inženýrská a.s. a Gabal, Analysis & Consulting. Důvodem k uskutečnění celého projektu byla snaha o zmapování čtenářských motivací a návyků mezi dětmi ve věku 10 – 14 let, které považujeme za jeden ze základních kamenů výhledů vzdělanosti a možnosti rozvoje lidských zdrojů v České republice v budoucích letech.

Předmětem zájmu výzkumu byly:

1. čtenářské zájmy a návyky dětí ve věku 10 – 14 let
2. význam školy a rodiny v životě malých čtenářů
3. vliv médií na vztah dítěte ke knize
4. role knihoven v podpoře dětského čtenářství

Výzkum je zajímavý svou metodologií, protože nahlíží do čtenářství dětí skrze rodinu a nikoli školu. Tím doplňuje dosavadní poznatky získávané především prostřednictvím škol. Dotazovanými byly nejen děti, ale vždy také jeden z rodičů. Sběr dat byl proveden v období 1. - 15. 12. 2002 formou dotazníkového šetření pomocí face-to-face rozhovorů. Dotazováno bylo 1092 dětských respondentů a stejný počet jejich rodičů. Výsledný soubor 1092 respondentů (respektive dvojic dítě-rodič) je reprezentativní z hlediska pohlaví a věku dítěte, regionu a velikosti obce, kde dítě bydlí, vzdělání rodičů a rovněž školní docházky do základní školy či osmiletého gymnázia. Analýza se opírá o výsledky statistických procedur a zpracování dat.

Hlavní výsledky

- 7% dětí čte knihy i několik hodin denně, 21% denně alespoň chvíli. Celkem tedy téměř třetina dětí vezme denně knihu do ruky, aby si v ní četlo. 24% dětí čte jednou až dvakrát týdně. Téměř o čtvrtině dětí lze říci, že prakticky vůbec nečtou.
- Pojmem „čtenář“ označujeme děti, které přečtou alespoň jednu knihu za měsíc, čtou knihy pro zábavu i poučení (ne pouze doporučenou literaturu) a čtou pravidelně, tedy alespoň 1-2krát týdně. Z toho hlediska se zdá, že v České republice máme relativně solidní množství čtenářů – přibližně polovinu dětí.
- 54% dětí konstatuje, že je čtení baví. Nečtou tedy jen z povinnosti.
- Čtenářské zájmy a návyky se liší podle pohlaví a typu školy – knihy čtou významně častěji dívky a také děti z víceletých gymnázií.

- Celkem 27% dětí nepřečte za měsíc ani jednu knihu, 43% dětí konstatuje, že přečte přibližně jednu. Ostatní děti čtou více než 1 knihu za měsíc.
- Čtení je v životě dětí spojeno s některými dalšími volnočasovými aktivitami. Malé čtenáře najdeme v rodinách, kde děti tráví více času společně se svými rodiči (povídáním, hraním, výlety). Čtení je také nadprůměrně spojeno s uměleckými zájmy a aktivitami dítěte – je součástí kreativní seberealizace dětí, souvisí s učením se cizích jazyků mimo školu. Rovněž vykonávání domácích prací je časté u dětí které čtou. Všechny tyto charakteristiky svědčí o poměrně strukturovaném a na dítě a jeho vzdělání komunikačně zaměřeném rodinném prostředí, které dítě stimuluje ve volném čase k řadě činností, včetně četby knížek.
- Dnešní děti mají nejoblíbenější knihy z žánru dobrodružné literatury (35%) a fantasy (34%), dále dívčí literatury (20%) a pohádek a pověstí (19%). Polovina dětí preferuje knihy českých autorů a polovina knihy zahraničních autorů. Oblíbené hrdiny děti nachází častěji v knihách dobrodružných a fantasy, více v knihách zahraničních autorů. Oblíbené knihy uvedlo 71% dětí, oblíbeného autora pouze 30% a oblíbeného hrdinu 28% dětí.
- Nejsilnějším hráčem z hlediska možnosti získat dítě pro čtení je rodina, která je pro čtení přibližně dvojnásobně významnější než škola.
- Intenzitu čtení dítěte pozitivně stimuluje kvalitní čtenářské zázemí v rodině, celkové rodinné klima z hlediska komunikace a společného trávení času. Rozhodující jsou také socioekonomické charakteristiky rodiny, jako je vyšší vzdělání rodičů, jejich postavení v zaměstnání a vyšší příjem.
- Čas, který rodiče věnují společnému čtení s dítětem v jeho ranném věku pozitivně ovlivňuje jeho další čtenářské návyky. 70% dětí, s kterými rodiče četli pravidelně, když byly malé, čtou dnes denně již samostatně.
- Čtvrtina rodičů alespoň jednou týdně se svým dítětem o četbě hovoří. To je jeden z faktorů, který silně doprovází a podporuje dětské čtenářství.
- Druhým partnerem, vedle rodiny, pro získání dítěte pro čtení, je škola. Ukazuje se, že škola motivuje dítě především prostřednictvím práce s četbou v hodinách, domácími úkoly a následným zúročením samostatné četby při výuce. Ačkoli je část škol poměrně aktivní z hlediska práce s knihou, přibližně čtvrtina škol nedává dětem dostatečné podněty ke čtení a ponechává tím nepřímou budování čtenářství na rodině, což je škoda pro děti i pro jejich vztah k výuce a škole.
- Pokud škola s dítětem intenzivně pracuje v oblasti čtení z hlediska používání knihy v hodinách, vedení dítěte k četbě i doma, dítě má možnost vytvořit si čtenářské návyky a upevnit čtenářské zájmy, případně překlenout některé nedostatky rodinného zázemí. Ne vždy tak ale škola činí.

- Dětské čtenáře většinou baví škola, baví je hodiny českého jazyka, mají ve škole dobré známky a rovněž se učí cizí jazyky mimo školu. To vše vytváří pozitivní vztah dítěte ke vzdělávání, do jehož kontextu čtení patří. Podpora čtenářství se škole vyplácí tím, že prostřednictvím četby a jejím zhodnocením si děti zlepšují vztah ke škole a výuce.
- Konkurenčním médiem pro knihu je jednoznačně televizní obrazovka. Naprostá většina dětí televizi sleduje. Rozdíl z hlediska čtenářství činí rozsah času, který dítě u televize tráví. V rodinách, kde je čas u televize regulován nebo je dítě motivováno k jiným aktivitám, najdeme čtenáře častěji. Riziko, že dítě nevezme ve svém volném čase nikdy knihu do ruky, naopak stoupá v případě, že má televizní přijímač ve svém pokoji (30% dětí) a televizi sleduje bez omezení. Televize, která ovládne volný čas dětí, je hlavním nepřítelem knihy.
- 25% rodin se každý den alespoň chvíli dívá společně na televizi. Ve čtvrtině domácností je velice často zapnutá televize, aniž by se na ní někdo díval. To jsou charakteristiky rodinného prostředí, které rovněž snižují čtenářské zájmy dítěte. Rodinné prostředí, které je ve volném čase prosyceno sledováním televize, oslabuje předpoklady dětí pro četbu knížek.
- Celkem dvě třetiny dětí používají počítač alespoň jednou týdně. Většina z nich denně. Gramotnost, která je s používáním počítače spojena, většinou pozitivně figuruje ve čtenářských zájmech.
- Děti, které používají počítač a tato aktivita jim ubírá část volného času, navzdory tomuto faktu čtou častěji než jiné děti. S počítači přichází do kontaktu častěji chlapci a častěji starší děti.
- Naprostá většina dětí má možnost navštěvovat veřejnou knihovnu. Alespoň jednou ji využilo 65% dětí. Běžně ji používá 48% dětí.
- Děti si v knihovně především půjčují knihy, všechny ostatní aktivity jsou nadále v roli doplňkových činností (půjčování kazet, hledání na internetu, atp.). Většinu dětí přivedli poprvé do knihovny rodiče (42%). Děti chodí nejčastěji do knihoven s kamarády (46%). Škola v tomto směru zůstává „pozadu“.
- Populace dětí, které chodí do knihovny, není vnitřně diferencovaná podle sociálního zázemí. Knihovna tedy může ve spolupráci se školou sehrát roli v získávání dítěte pro četbu. Dítě však musí nejprve do knihovny někdo přivést nebo ho musí knihovna aktivnějším přístupem nalákat k návštěvě.
- Vzhledem k tomu, že v životě dnešních 10-14letých dětí hrají důležitou roli média (TV, PC), mohou některá z nich děti do knihovny přilákat. Návštěvnosti a roli knihoven v čtenářství dětí by napomohlo systematictější využívání a podpora multimediálního zájmu dnešních dětí.